

Blauw is bitter

DIRK BRACKE

 DAVIDSFONDS
INFODOK

Voor Maria Lernout

1991

Ergens tussen Manilla en Tarlac

I

‘Lina, kijk daar, wat een slee!’

Teresa wees met haar vinger naar een blauwe wagen die uit de richting van Manilla kwam.

‘Een Mercedes’, zei ik. ‘Meneer Alonso heeft toch ook zo’n auto.’

Mijn zusje knikte. Ze kende meneer Alonso. Hij was de eigenaar van een uitgestrekte suikerrietplantage en enorme rijstvelden. Zowat iedereen in de streek werkte voor hem.

Ook mijn vader pachtte een groot rijstveld even buiten de *barrio**. Toen ik hem op een dag hielp met de oogst, stond hij even op. Hij zwaaide met zijn arm.

‘Zo ver je kunt kijken, Lina, is de grond van meneer Alonso.’

In zijn stem klonken eerbied en woede.

De Mercedes was nu vlakbij. Opeens vertraagde hij. Ik zag hoe de chauffeur me geïnteresseerd bekeek. Hij reed ons heel langzaam voorbij. Ik voelde me niet op mijn gemak.

Teresa keek de vreemdeling na.

‘Hé, die mooie auto komt terug!’

* Dorp, gehucht.

Ik klemde het briefje van honderd *peso's** beter vast.

'Hij staat stil!' fluisterde Teresa, alsof de Mercedes haar kon horen.

Ik zuchtte opgelucht. De bestuurder had het dus niet op ons geld gemunt.

'Jullie gaan vandaag niet naar school', had mijn moeder vanmorgen gezegd. 'Teresa en jij brengen de manden naar Tarlac. We hebben dringend geld nodig.'

Moeder maakte mandjes van rotanvezels, die ze daarna met leuke figuurtjes beschilderde.

'Je bent al twaalf, dus moet jij de zwaarste last maar dragen. Let ook een beetje op Teresa. En kijk uit dat je het geld niet verliest', had ze me duidelijk gemaakt.

Met de mandjes op onze rug hadden Teresa en ik de hele weg naar Tarlac gelopen.

'Die auto komt naar ons toe!' riep Teresa opgewonden.

Ik schopte mijn slippers uit en pakte ze in mijn handen.

'Rennen, Teresa! Hij wil vast ons geld pikken!'

Ik greep mijn zusje bij haar arm en sleepte haar mee. Onze voeten ploften over het warme asfalt.

'Ik ben moe! Je rent veel te hard!' hijgde Teresa.

'Nog even volhouden. We zijn bijna bij de zandweg die naar ons huis gaat. Nog één bocht', moedigde ik haar aan.

We renden de hobbelige landweg op. Ik durfde weer om te kijken.

* 1 peso is 100 centavo's. 100 peso's is ongeveer 2 euro.

‘Hij volgt ons niet meer! We kunnen weer gewoon lopen.’

De auto was blijven staan tot we uit het zicht verdwenen waren.

De zandweg liep dood in onze *barrio*. Nu ja, *barrio*... een twintigtal krotten stond kriskras door elkaar. De houten huisjes waren hier en daar opgelapt met karton. Rieten daken moesten beschutting bieden tegen de regen. In onze *barrio* woonden geen rijke mensen. Integendeel, een dag zonder eten was voor niemand uitzonderlijk. De meeste mannen werkten op de gepachte rijstvelden. Anderen verdienden een armzalig loon op de suikerrietplantage van meneer Alonso.

‘Kijk, de jeep van Francesco staat voor onze deur!’ riep Teresa.

Francesco was de opzichter van meneer Alonso. We hoorden hem bulderen tot aan de rand van de *barrio*.

‘Zevenduizend vijfhonderddertig *peso*’s! De pacht voor dit jaar bedraagt vijfduizend vijfhonderd *peso*’s, en er staat nog een schuld van de vorige jaren in mijn boeken van tweeduizend dertig *peso*’s. En wat geven jullie me? Tweeduizend vijfhonderd *peso*’s en wat kleingeld!’

Halsoverkop rende ik de kamer binnen.

‘Ik heb nog geld!’ riep ik.

Francesco monsterde me van top tot teen.

‘Zozo, in een varkensstal kan soms toch een mooi bloemetje groeien’, spotte hij. ‘De jongens van dit gat zullen wel blij zijn met zo’n lekker kippetje als jij.’

Mijn moeder duwde me naar buiten.

‘Waar bleef je zo lang, Lina!’ verweet ze me. ‘We wachten al een hele tijd op je. Francesco komt de pacht innen. Hoeveel heb je voor die mandjes gekregen?’

Ik gaf haar het biljet van honderd *peso*’s.

‘Zo weinig?’ schrok ze.

‘De man in de souvenirwinkel zei dat hij iemand gevonden heeft die mooiere en goedkopere mandjes maakt. En dat ik meer kreeg dan de mandjes waard waren.’

‘Ga met Teresa ergens spelen’, zuchtte ze mat.

Ze ging weer naar binnen.

Maar ik was bang geworden door haar onrust en wilde weten wat er ons boven het hoofd hing. Ik pikte mijn zusje op en we liepen naar de achterkant van ons huis. Door een kier in de muur kon ik alles volgen.

Mijn moeder gaf het geld aan Francesco.

‘Maar honderd *peso*’s? Moest ik daarop wachten? Jullie moeten nog vierduizend negenhonderd en tien *peso*’s betalen. Meneer Alonso geeft jullie nog tien dagen.’

‘Maar hoe kunnen we in tien dagen zoveel verdienen? Ik zwoeg nu al van ’s morgens vroeg tot ’s avonds laat in het rijstveld!’ riep mijn vader machteloos.

Francesco schopte brutaal tegen de muur.

‘Je kunt deze keet verkopen, en jullie mogen op de suikerrietplantage werken tot de schuld afbetaald is.’

‘Als mijn vrouw en ik bij meneer Alonso moeten werken, duurt het jaren voor we hem kunnen betalen’, sputterde mijn vader voorzichtig tegen.

De opzichter kneep zijn ogen half dicht.

‘Ik dacht dat jij nog een zoon had?’

Vader haalde verontschuldigend zijn schouders op.

‘Raul is vorig jaar naar Manilla gevlucht. U weet hoe jongeren zijn, meneer Francesco. Hij wilde niet in de plantage werken. Hij dacht dat hij in de stad betere kansen zou krijgen. Ik heb mijn zoon sindsdien niet meer gezien. Het enige wat ik van hem weet, is dat hij een baantje gevonden heeft bij het dagblad *Manilla Bulletin*.’

‘Hoe oud zijn je dochters eigenlijk?’

‘Lina is twaalf en Teresa negen’, zei mijn moeder voorzichtig.

‘Mooi. Dan kan Lina bij mij komen poetsen en koken. Ik betaal haar tweehonderd *peso*’s per maand. Ze mag blijven eten en... slapen.’

Francesco kneep zijn ogen tot spleetjes.

‘En wie weet... als ze heel lief voor mij is, kan ze nog een beetje bijverdienen’, grinnikte hij smerig.

Mijn ouders keken hem angstig aan, maar hij keurde hun geen blik meer waardig en sloeg de deur achter zich dicht.

Even later zag ik hem de landweg oprijden.

Teresa had tranen in haar ogen.

‘Lina, je gaat toch niet bij Francesco wonen?’ smeekte ze.

‘Nee, ik beloof je dat ik altijd voor jou zal blijven zorgen.’

‘Dan is het goed’, lachte Teresa opgelucht.

Ze sloeg haar armen om mijn hals.

Mijn vader schepte de dampende rijst uit de gietijzeren pot. Eerst vulde hij een geglazuurd teiltje tot aan de rand. Dat zette hij naast zich, en daarna was het onze beurt. Ik pakte een beetje rijst met mijn vingertoppen en propte het in mijn mond. Teresa wilde een hardgekookt ei met mij delen.

‘Je mag het hebben’, zei ik. ‘Ik heb geen honger.’

Mijn ouders keken me verwonderd aan. ‘Geen honger’ hoorde je zelden in huis.

‘Kunnen we onze kippen en Tyfoon niet verkopen?’ vroeg ik plotseling terwijl ik vader opgetogen aankeek.

Hij schudde zijn hoofd.

‘Wat krijg je voor vier kippen? Over Tyfoon wil ik het niet hebben. Die wordt nooit verkocht. Trouwens, op een dag zal Tyfoon ons rijk maken.’

Tyfoon was zijn vechthaan. Het was nog een jong beest, maar volgens mijn vader zou hij de beste vechter in de omtrek worden. We waren altijd jaloers op Tyfoon. Mijn vader vertroetelde hem alsof het zijn oogappel was.

‘Als je toch geen honger hebt, geef dan jouw rijst aan Teresa en ga Tyfoon te eten geven.’

Hij reikte me het boordevolle teiltje aan. Ik ging boos weg. Tyfoon kreeg meer te eten dan wij.

Hij kreeg zelfs iedere dag zijn teiltje gekookte rijst, alsof hij tot ons gezinnetje behoorde. De kippen moesten het stellen met ongekookte, ongepelde rijst.

Voorzichtig keek ik of vader me niet kon zien. Ik gooide wat rijst bij de kippen. Ze kwamen kakelend aangerend.

‘Hier, dit is voor jullie’, fluisterde ik.

Toen ging ik naar de afsluiting waar Tyfoon trots rondliep. Het was een mooi beest met glanzende witte en groenblauwe veren en een helrode, kortgeknipte kam. Mijn vader liet hem ’s avonds altijd loslopen. Dan ging hij op de grond zitten en klemde Tyfoon stevig tussen zijn benen. Hij liefkoosde de haan en sprak ermee alsof het dier hem kon begrijpen. Soms tikte hij plagend met zijn vinger tegen de snavel om zijn vechtlust op te wekken. Vader gaf meer om zijn vechthaan dan om ons.

Als een verwend kind keek Tyfoon me aan, alsof hij wilde zeggen: ‘Nu, waar blijft die rijst?’

‘Je kunt niet eens eieren leggen’, zei ik knorrig.

Ik spuugde in het teiltje en goot de rijst uit over zijn kop.

Ik deed mijn ogen open. Vreemd, het was nog donker.

Waarom was ik dan wakker geworden? vroeg ik me af.

In de andere hoek van de kamer lag de burimat* waarop mijn ouders sliepen.

Ik hoorde moeder snikken. Het deed pijn. Ondanks al onze ellende had ik haar nooit eerder horen huilen.

‘Het lukt ons nooit’, hoorde ik haar zuchten.

Mijn vader snauwde dat ze moest zwijgen. Ik durfde me niet meer te bewegen.

Het werd weer stil in de kamer.

* Een slaapmat van gevlochten burivezels (een rietsoort).

Mijn droom spatte als een zeepbel uit elkaar toen vader me wakker schudde.

‘Kom Lina, we gaan naar het rijstveld.’

‘Mag ik dan niet naar school vandaag?’

Hij keek me ongeduldig aan.

‘Je moet me voortaan op de akker helpen. Dan kan ik wat tijd vrijmaken om in de suikerrietplantage te werken. Teresa gaat ook niet meer naar school. Zij moet maar voor het huishouden zorgen, zodat je moeder meer mandjes kan vlechten.’

Door de kieren in de muren drong het eerste daglicht naar binnen. Slaapdrongen trok ik mijn blouse en mijn rokje aan. Teresa sliep nog. Mijn vader gaf me een handvol koude, gekookte mais. Ik spoelde de korrels weg met wat koffie van gebrande rijst. Moeder sukkelde door de kamer. Haar ogen waren rood en waterig.

De rijstvelden lagen rond de *barrio*. Hier en daar waren al mensen aan de slag. Een groepje mannen en jongens liep langs de zandweg naar de plantage. Toen ik geeuwde, greep vader me onder mijn armen en tilde me op zijn schouders.

Ik dommelde in met mijn hoofd in zijn haar.

Mijn rug deed pijn van het voortdurend gebukt staan om de rijstplantjes in de drassige grond te stoppen. Ik kwam even overeind. Het nabijgelegen rijstveld was van de overste van de *barrio*. Ik keek naar de karbouw die langzaam de ploeg door de modder trok. De buffel leek onvermoeibaar, alsof hij speciaal voor dit werk geboren was. Zelfs

zijn vaalgrijze huid paste bij de modder.

‘Niet dromen, Lina, zo komen we niet verder!’ berispte mijn vader me.

Ik pakte een handvol rijstplantjes en boog weer voorover.

Ik was doodop toen we laat in de middag naar huis gingen om wat te eten. Voor de deur liet ik me op de grond vallen.

‘Eerst even rusten.’

Ik deed mijn ogen dicht en sluimerde zalig weg.

‘Lina! Lina! Kijk eens! Die rijke meneer komt deze kant uit!’

Teresa huppelde opgewonden van het ene been op het andere. Ik sprong geschrokken op. De grote, blauwe Mercedes rolde langzaam over de hobbels van de weg. Een panische angst greep me bij de keel.

‘Kom, Teresa, we gaan naar binnen.’

Maar mijn zusje schudde wild met haar hoofd.

‘Nee, ik wil hier blijven’, zei ze koppig. ‘Nu hoeven we toch niet bang te zijn. We hebben geen geld bij ons, en er zijn zoveel mensen om ons te beschermen.’

Ik wist dat ze gelijk had, en toch... Er was iets griezeligs aan die donkere auto. Ik verstopte me in huis en tuurde door de kieren naar de landweg.

De Mercedes stopte midden in de *barrio*. Een goed ogende dertiger met een zonnebril wipte uit de auto. Zijn blauwe hemd hing losjes over zijn witte broek.

Nonchalant keek hij rond. In een oogwenk stonden enkele kinderen rond de auto.

‘Een snoepje? Een paar *centavo*’s, meneer?’ bedelden ze terwijl ze hun groezelige handen uitstaken.

De man lachte vriendelijk. Hij zwaaide de kofferbak open. Er stonden koelboxen in, gevuld met blikjes bier en cola. Hij gaf de kinderen elk een cola. Hij stak een sigaartje op en wachtte rustig af.

De mensen kwamen wantrouwig naar buiten en vormden een nieuwsgierige kring rond de vreemdeling. Teresa liep triomfantelijk naar onze hut.

‘Kijk eens wat ik gekregen heb!’ juichte ze.

Ze pronkte met een blikje cola.

‘Mag ik een slokje?’ vroeg ik jaloers.

Ze legde haar hand beschermend over het blikje.

‘Ga hem zelf ook maar een cola vragen. Hij heeft er nog een heleboel.’

Bijna iedereen drumde rond de auto. Het nieuws had zich als een vuurtje verspreid. Zelfs de mannen die nog aan het werk waren, hadden de rijstvelden even in de steek gelaten. Een mooie auto in de *barrio* was al een belevenis, maar als de eigenaar zomaar cola en bier uitdeelde, leek het wel een sprookje.

Ik worstelde me tussen de wachtende kinderen.

‘Krijg ik ook een cola, meneer?’ vroeg ik schuchter.

De man nam tergend langzaam zijn zonnebril af en keek me strak aan. Ik deinsde terug. Zijn ogen gleden enkele keren over me heen. Toen glimlachte hij breed.

‘Jij krijgt zeker een cola, mooi kind. Hoe heet je?’

‘Lina, meneer.’

Ik graaide de frisdrank uit zijn hand en ging vlug bij het groepje kinderen staan.

De mannen genoten van hun biertje. Opgewonden als kinderen babbelden ze met de vreemdeling over de auto. Hij liet hun alle snufjes zien.

Ik nipte zuinig van mijn cola. Een godendrank.

De rijke keek nu en dan naar ons groepje. Ik werd weer bang en verstopte me achter de andere kinderen. Hij merkte het.

‘Lina, kom eens hier!’

Ik schuifelde schoorvoetend dichterbij.

‘Wil je d’r nog een?’

Hij zwaaide uitdagend met een cola voor mijn neus. Ik pakte het blikje vast, maar hij liet het niet los.

‘Wie is je vader?’ informeerde hij luchtig.

Ik wees hem aan. Hij liet de cola los, nam een biertje en ging naar hem toe. Hij greep mijn vader bij zijn arm en trok hem vriendelijk opzij. Ze discussieerden heftig en keken af en toe in mijn richting. Toen nam mijn vader een sigaret die de vreemdeling hem voorhield en wenkte me. De rijke aaide over mijn haar.

‘Doe je mond eens open!’ beval hij plotseling.

Ik deed verbouwereerd wat hij verlangde.

‘Je hebt een mooi gebit’, prees hij. ‘Hef nu je rokje een beetje omhoog!’

Ik keek verontwaardigd naar mijn vader.

‘Doe wat hij je vraagt. Meneer wil gewoon je benen zien.’

Langzaam tilde ik mijn rokje tot halverwege mijn dijen.

Iedereen keek naar mij. Ik kon wel door de grond zakken.

‘Loop eens tot bij die hut en kom dan terug!’

Gedwee liet ik me begapen.

‘Prachtige benen’, hoorde ik hem mompelen. ‘Dit meisje lijkt wel een godengeschenk. Ik moet haar hebben. Ik heb genoeg gezien’, zei hij terwijl hij nadenkend met zijn vingers door zijn lange, donkere haar ging.

Met een zucht van opluchting liet ik mijn rokje weer zakken. Hij dook in zijn auto en zocht in het handschoenenkastje. Even later stond hij weer bij mijn vader.

‘Je hoeft alleen nog dit papiertje te ondertekenen’, hoorde ik hem zeggen.

Mijn vader staaarde verveeld naar het blad.

‘Ik kan niet lezen of schrijven’, bekende hij.

De man keek hem heel even verbaasd aan. Toen trok hij de vulling uit de pen en druppelde wat inkt op mijn vaders duim.

‘Zo, zet je duim maar op het papier.’

‘Ik kan wel schrijven, meneer’, zei ik trots.

‘Nee, dat is niet nodig. Of misschien toch...’

Hij dacht even na, legde het blad op de motorkap en krabbelde er iets op. Ik had nog nooit met een vulpen geschreven. Met mijn tong tussen mijn lippen probeerde ik zo mooi mogelijk Lina Balagtas te schrijven. Het viel me niet op dat hij zijn hand op de tekst erboven had gelegd, zodat ik niks kon lezen.

‘Heel keurig’, prees hij me.

Ik gloeide van trots. Hij haalde zijn portefeuille uit zijn

zak en telde een handvol biljetten van vijfhonderd *peso's* in de hand van mijn vader. Toen pakte mijn vader me met beide handen bij de schouders.

'Lina,' zei hij ernstig, 'ga je wassen en kam je haar. Je rijdt straks met meneer naar Manilla. Hij heeft werk voor jou. Je zult in de stad een veel beter leven hebben dan hier.'

Met een schok besepte ik dat mijn vader me verkocht had. Mijn ogen schoten vol tranen.

'Maar... ik wil helemaal niet weg', stamelde ik met een krop in mijn keel. 'Ik wil bij jou en mama en Teresa blijven!'

Ik keek radeloos om me heen, maar mijn vader schudde me ongenadig heen en weer.

'Je moet meegaan, Lina. In Manilla zul je geen honger meer kennen. Trouwens, deze vriendelijke meneer heeft me negenduizend *peso's* betaald. Met dat geld kan ik onze schulden afbetalen aan meneer Alonso. We zijn voor lang uit de zorgen.'

'Ja, vader.'

Met hangende schouders liep ik naar onze hut om me te wassen en mijn kleren op te halen. Teresa liep me huilend achterna. Ze trok aan mijn bloesje.

'Lina, ik wil niet dat je weggaat! Je moet bij mij blijven!'

Ik omhelsde haar. Nu huilden we allebei.

'Ik zou ook veel liever met jou spelen en samen naar school gaan', zei ik moeilijk. 'Ik heb je wel beloofd dat ik altijd voor je zou zorgen, maar vader krijgt veel geld als ik naar Manilla ga. Maar ik zal heel hard werken, en als ik genoeg *peso's* verdiend heb, dan kom ik terug. Ik koop voor

jou mooie kleren en een prachtige pop met lang, blond haar. Dan ga ik nooit meer weg. Je moet nu even dapper zijn, Teresa.'

Ze knikte weinig overtuigd. Ik kuste haar op haar voorhoofd en ging naar binnen.

Ik wou dat ik die Mercedes nooit gezien had.

De vreemdeling keek spottend naar mijn bundeltje kleren.

'Dat hoef je niet mee te nemen', grinnikte hij. 'Ik heb wel mooiere spullen voor jou.'

'Ja, meneer.'

'En hou nu eens op met steeds meneer te zeggen. Je mag me gewoon Max noemen.'

'Ja, eh... Max.'

'Oké', lachte hij.

Met een sierlijke zwaai opende hij het autoportier. Ik schoof zwijgend op de achterbank. De auto liet een stofwolk achter. De hele *barrio* wuifde me uit. Mijn ouders stonden vooraan. Moeder wuifde niet. Ze hield haar handen voor haar gezicht. Plotseling maakte Teresa zich uit het groepje los. Ze rende achter de auto aan. Ik zag dat ze mijn naam riep.

'Wil je even stoppen?' vroeg ik. 'Teresa wil me nog iets zeggen.'

'Nee,' gromde hij bars, 'ik heb al te veel tijd verloren.'

Ik keek nog even om. Teresa struikelde en krabbelde haastig overeind. Het stof kleefde in haar betraande gezicht. Toen verdween ze achter een bocht.

Het bleef lang stil in de auto. Ik frunnikte nerveus aan de knoop van mijn blouse.

‘Wat voor werk moet ik doen, meneer?’ vroeg ik.

Max antwoordde niet. Hij tuurde star naar de weg.

‘Wat moet ik voor u doen, meneer... Max? U hebt veel geld aan mijn vader gegeven, maar ik kan bijna niets.’

‘Vind je blauw een mooie kleur?’

Ik keek hem verrast aan.

‘Ja’, zei ik zonder erbij na te denken.

‘Ik heb een bar in Manilla. Straks zul je zien dat bijna alles in de bar een blauwe kleur heeft: de gordijnen, de tafellakens, de kaarsen... Van heel licht blauw tot het donkerste blauw dat je je kunt voorstellen. Het is een heel mooie bar, zo mooi als een bloem. Als een blauwe lotus. De bar ligt in Makati, een van de mooiste wijken van Manilla. De mensen komen er iets drinken of eten. Ik wil dat jij de vaat doet en de kamers schoonmaakt.’

Ik leunde gerustgesteld achterover. Dat was een baantje dat ik wel aankon.

En toch, er was iets wat ik niet begreep.

‘Maar zijn er in Manilla dan geen meisjes die u kunnen helpen?’

Zijn vriendelijke grijns verdween op slag. Hij zei niks meer en hield zijn ogen strak op de weg gericht.

Ik schrok van zijn reactie. Had ik iets doms gevraagd? Het was weer stil in de auto.

Manilla maakte een verbijsterende indruk op me. Er leek geen eind te komen aan de straten die we in- en uitreden. Ik keek mijn ogen uit naar de luxueuze winkels, de enorme flatgebouwen en de wriemelende drukte in de straten. Dit was iets heel anders dan de *barrio*.

Max stopte.

‘We zijn er.’

Hij liet me uit de auto. We stonden voor een groot, wit, stenen huis. Boven de deur hing een blauwe lichtreclame in de vorm van een bloem. De woorden ‘Blauwe Lotus’ waren in de kelk verwerkt. Ik popelde van ongeduld om mijn nieuwe thuis te zien.

Het was ongelooflijk. Nooit eerder had ik zoiets moois gezien. Er stonden dure, blauwe leren stoelen. Aan de mahoniehouten meubels en lambrizing kon je wel merken dat de Blauwe Lotus een rijke, exclusieve bar was. In het plafond waren gekleurde spots verwerkt en uit verborgen luidsprekers klonk zachte muziek.

Max genoot van mijn stille bewondering.

‘Vind je het mooi?’

Ik kon geen woord uitbrengen. Ik was zelfs bang om ook maar iets aan te raken. Toen ik nieuwsgierig doorliep, zag ik drie jonge meisjes die stilzwijgend aan een tafeltje bij het venster zaten. Ze waren misschien iets ouder dan ik. De meisjes bekeken me van top tot teen. Ik schaamde me in mijn ouderwetse rokje en bloesje. Zij droegen heel leuke kleren. De dochters van het hoofd van de *barrio*

waren altijd iets beter gekleed dan de anderen, maar aan deze meisjes konden ze niet tippen.

‘Het meisje met de gele jurk is Edith. Naast haar zit Leila, en dit is Estelita’, stelde Max hen voor. ‘Jullie zullen elkaar later beter leren kennen.’

Ik glimlachte naar hen, maar ze bleven me zwijgend aanstaren.

‘Moeten jullie ook afwassen en schoonmaken?’ informeerde ik beleefd.

Edith, Leila en Estelita barstten in lachen uit.

‘Afvassen? Wij?’

Ik keek naar Max.

‘Was dat zo’n grappige vraag?’ vroeg ik verbouwereerd.

Hij liep boos naar de meisjes en sloeg hen in het gezicht.

‘Zwijg!’ brulde hij. ‘Lina komt hier afwassen en schoonmaken, begrepen!’

Het was meteen afgelopen met lachen. Ze knikten geschrokken.

‘Ik zal je de keuken laten zien’, zei Max.

Hij leidde me naar achteren.

Toen hij de keukendeur opendeed, hoorde ik de drie meisjes giechelen.

‘Afvassen’, grinnikte Edith zacht. ‘Ze zal binnenkort wel beter weten.’